

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomatató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Feltámadott bizonnyal!

Örömnünnep, diadalünnep a Husvét, a világtörténelem legfölségesebb csodájának s egyzersmind legbizonyosabb igazságának emlékünnepe. Feltámadott az Ur bizonnyal! Nincsen a múlt időknek olyan eseménye, amelyet hitelesebb tanúk igazolnának, mint ezt. Aki a husvétü üres koporsó mellett kételkedve áll meg, az dobja tűzbe a történetirók összes müveit, ne higgyen egy szót se másnak, még a maga szemének se higgyen, hiszen a maga látásában is csalódhatik, legalább is annyiszor, amennyiszor a mások szavában.

Feltámadott az Ur bizonnyal. Az előbb megrémült, zárt ajtók mögött lappangó tanítványok megbátorodása, haláltól sem félo nagy hősiessége, amellyel az evangéliomot hirdették és terjesztették, csak a feltámadás szent igazságának az alapján érthető meg. Mikor az Ur meghalt, gyáván szétfutottak. És néhány nap múlva úgy állottak meg az ellenséges világ előtt, mint a hősök hősei. Honnét e bátorság? Mi a kulcsa e csodálatos átalakulás titkának? Más nem lehet, csak ez: föltámadott az Ur. Az ő halálon vett diadalma tette csak és tette az apostolokat olyan erősekké, hogy a világon diadalt vehettek. Imé: tizenkét egyszerű ember és a tizenharmadik, Pál, akinek az erős meggyőződésen kívül szintén nincsen egyéb hatalma, újjá teremti az emberiség szellemi világát, megveti alapját a ker. egyháznak, melynek kebelében ma ötszáz millió ember él. Ez a föltámadás legerősebb bizonyossága, erősebb az egykorú följegyzéseknél is, holott ezek is teljes hitelt érdemelnek. Krisztus feltámadása nélkül, valamint az ő isteni küldetésébe és megváltói munkájának sikerébe vetett hit az alap tökéletes bizonyossága nélkül szükölködik, úgy az apostolok igehirdetése merőben elképzelhetetlen.

Erre mutat rá a nagy apostol Pál, midőn ezt írja: Ha a Krisztus föl nem támadott, hiábavaló akkor a mi prédikálásunk, a ti hitetek is hiábavaló! (I. Kor. 15, 14.)

Te, kétkedő lélek, van-e még benned a józan értelemnek, az igazságszeretetnek egy szikrája!? Nézz a ker. egyházra, mely, mint angyalszárnyu édes anya, népek millióit öleli keblére és viszi fel őket, föl a mennyországba. Nézz a ker. egyházra és borúlj le velünk együtt a husvétü szent sir mellett és zengjed a győzelmi dalt:

»Jézus, ki a sirban valál,
Általad megholt a halál!«

(Disc. 19, 1.)

János Zoltán.

Megaláztatás és felmagasztaltatás.

Emberi kéz hajtotta végre, de magasabb akarat intézte a nagypénteki rettenetes eseményeket. Hogy megostoroztassék a pásztor és elszéledjen az egész világra a tanítványi kis sereg, hogy az elátkozott kereszten mindenkitől elhagyatva, csüfoltatva végezze életét az emberiség Megváltója.

Maga Judás Iskariotes gyűlöletes alakja, a félrevezetett, a tudatlan nép „Feszítsd meg!” kiáltása sincsen valami magyarázó és enyhítő vonás nélkül. A zsidó vak honszerelme és sóvár anyagelvűsége, a nép ingatag jelleme, hazai szokása, tudatlansága, mind ott állanak a hátulsó térben, hogy a borzalmas kép színeit tompítsák s a felhőkől, a magasból kivillanó örök fény is, midőn a kereszten vérrel verejtékező, ellenségeiért imádkozó isteni bajnokra esik és annak alakját egészen beragyogja: sokat magyaráz. A pogány százados beismerésében pedig: „Bizony ez ember igaz vala!” már a jövő győzelmének szava csendül.

A megváltás csak a legnagyobb áldozat útján lehetséges; mindenkinek, a ki közszerepre vágy, el kell készülnie a hálátlanság tövisseire. Kellett, hogy a halálban legnagyobbnak lássák az Urat az ő tanítványai, a kik az élő által akartak nagyok lenni. Mindezeket tudjuk, mindezeket érezzük, de azért szívünk most is elszorúl, ha a Nagypéntek történetére és a Golgotha jeleneteire gondolunk és megérezzük, szí-

vünkbe vág, hogy a néma természet sem maradt érzéketlen e borzalmakra és a nap is sötét fátyollal fedezte el fénylő arcát, a föld pedig megingott a fájdalom sulya alatt és régi idők halottjai, gonoszúl meggyilkolt próféták és dicső hősök alakjai megelevenedtek.

A református egyház nagy bajnokai: Méliusz, Geleji Katona István, Sinai Miklós árnyai s a többieknek alakjai elevenedtek meg mielőttünk is, midőn az elmúlt zsinati időszak azon jeleneteire és intézkedéseire gondolunk, melyben vessző és korbács suhogott a ref. egyház lelkészei, tanárai és tanítói felett s azokat, a kik hasonló képzettség és teendők mellett a nagy tömeg kényének odadobva, a nagyobbak haragja elől el nem rejtőzhetve, anyagilag is jutalmazás nélkül szolgálták és szolgálják a ref. anyaszentegyházat és az evangéliom ügyét, tövis koszorúval koszorúzták, keresztre vonták. Bétölt az irás ránk is és nyilvánosan megostoroztattak a mi pásztoraink és a mi palástunkra kocka vettetett. A vigasztalásunk csak az, hogy mindezek nem történtek magasabb cél és isteni akarat és saját hibáink nélkül. Restek vagyunk azoknak elhívására és cselekvésére, a melyekben pedig forgolódnak. Elvilágiasodtunk. A buzgó világiak pedig kezdenek elénk kerülni s azért van, hogy szemtől-szemben dorgálni mernek. Nem tudják, hogy ők is ugyanazon egy kárhóztatás alá esnek és csak azt látják, hogy mi, a kiken az egyház sorsa is megfordul s kik az örökké-

TÁRCA.

Hermás Pásztorából.

Raffay Sándor pozsonyi ev. theol. akad. tanártól.

Ötödik példázat.

Egyszer, mikor éppen bójtöltem s egy hegyen üldögélve hálálkodtam az Istennek mindazon jókért, a melyeket velem cselekedett, látom, hogy a Pásztor mellettem ül s azt mondja:

- Miért jöttél ide pitymalatkor?
- Mert állomásra értem,¹ Uram, felelém.

¹ Már Pál apostol is sokszor hangsúlyozta, hogy a keresztyén ember harcos, a kinek az Istennek ellentétes hatalmasságok ellen szakadatlanul küzdenie kell (II. Kor. 2, 10, 4. Ef. 6, 19. I. Tim. 1, 18. II. Tim. 2, 4.) A bójtölést, mint e világtól való elvonulást, az apostoli kor után pihenőnek tekintették. Ekkor a harcból kivonultak s állomásra jutottak. Tertullianus sokszor használja a bójtölésre a statio szót. E szó használatának száz évvel Tertullianus előtt. Hermásnál találjuk meg az első nyomait. Ő is a latin statio szóval él, ami annak tudandó be, hogy latinok között működött. A bójtölés az ő idejében már vissza süllyedt a jézusi magaslatról a zsidók gyakorlatára: bizonyos napokon és bizonyos ételektől való tartózkodás volt csak. Jezus a magábszálló lélek bánkódását és ez alapon létesülő tisztulását tartja bójtölésnek. Mert a bójtölés nem a testnek, hanem a léleknek a dolga.

- Mi az az állomás? kérdezi.
- Bójtölök Uram, mondom.
- Ugyan bójt is az, amit ti tartotok!
- Ugy bójtölök, Uram, felelém, a mint megszoktam.
- Nem tudtok, ugymond, az Urnak bójtölni, a mit tartotok, az nem hozzá méltó bójtölés.
- Miért mondd ezt, uram? kérdezem.
- Mondom neked, hogy ez a bójt, melyet annak tartotok, nem bójtölés. Hanem megtanítalak én arra, mi a teljes és Istennek tetsző bójtölés. Hallgass ide, monná. Isten ezt a hiába való bójtölést nem akarja, mert a ki így bójtöl Istennek, nem szerz igazságot. Az Istennek való bójtölés ez: Semmi gonoszt el ne kövess a te életedben, hanem tiszta szívvel szolgálj Istennek. Tartsd az ő parancsolatait és járj az ő megszabásaiban, és semmi féle gonosz kívánság ne támadjon a te szivedben. Higyj az Istenben. S ha mindezt megteszed és őt féled s magadat minden gonosz cselekedettől megtartóztatod, akkor Istennek élsz. Ha ezt cselekszed, Istennek nagy és kedves bójtöt tartasz.

Hallgassd meg a példázatot, melyet a bójt dolgában akarok neked mondani. Volt egyszer valakinek földje és sok szolgája. A föld egyrészt szőlővel telepítette be. Azután egy hűséges és megbízható kedves szolgáját kiválasztva odahívta és az mondta neki: „Vedd át ezt a szőlőt, a melyet ültettem, s

való nagy igazságokat és intelmeket hirdetjük, magunk is emberek és mindennapiak vagyunk s rajtunk is sok minden emberi dolog megesik. Az utóbbi időkben több mint azelőtt, és több talán mint a rendes, de nem több mint másokon és azokon is, a kik minket dorgálnak. Egész nyugodtan fordulhatunk azért vissza rájuk és kérdezhajjuk: „Miért versz?” S kérdezhajjuk annál inkább, mert midőn jóindulatból, az egyház iránti szeretetből a fegyelmi esetek kárhöz-tatásait szigorítják, családi és benső dolgainkban is szertartásos törvények alá kényszerítenek, magát a Krisztust, az egyház fejét is vérezik és az evangéliomi egyház szelleme ellen vétene.

Engedelmesnek kell lenni mind halálíg, de azért a szabadság a cél.

Rendnek kell lenni, de senki se idvezül a törvény cselekedetei által.

A törvény arra való, hogy tudatra hozza a bünt s nem hogy meggyógyítsa azt.

Nincs kétféle keresztyénség s nincs kétféle keresztyén moral. Egyik a jóknak, a másik a gonoszoknak, egyik a hivatottaknak, a másik a hivatlanoknak, egyik a papoknak és tanítóknak; másik a világi uraknak és hiveknek.

A házasságra hogy ref. egyházi alkalmazott kath. nőt nem vehet, a családi életre: hogy gyermekeit a maga vallásában tartozik neveltetni, a vallásosságra, hogy a szent cselekményekben részt kell venni, nem a szabadság sértés a leg-

nagyobb, hanem az, hogy nem papra és hivekre, nem egyháziakra és világiakra egyformán szól, s hogy egyáltalában törvénybe kellett foglaltatni e parancsokat. E törvény így valóságos nagypénteki gyász és a temetői sir szájára hengerített nehéz ködarab. És mégis im, ebből lett a feltámadás és husvétli öröm. Ebből a gyötrelomból fonódik a dicsőség koszorúja és ezek által lesz a mi meggyógyulásunk.

De erre önbeismerés és nagy elhatározás szükségeltetik. Az önbeismerés az, hogy bár nem vagyunk hibásabbak azoknál, a kik minket vernek: mégis mink a magunk bűneiért szenvedünk. Mivé lett a kezeink között a régi nagy reformátorok, papok és püspökök, írók és tudósok öröke, dicsősége, általok a magyarságnak tett nagy szolgálatok? Nagy elszántsággal, nemes lelkesedéssel, tudományos készüllettel, okos magunkviselésével vissza kell papjainknak, tanítóinknak, tanárainknak a ref. egyház jó hírnevét szerezni. Az egyiknek ismét foglalkozni kell a tudománnyal, a másiknak pedig többet az egyházzal s mindkettőnek egyformán a világ, ember s magunk megváltásának titkaival. Ha az egyháziak felett a világiak, kik különben is méltóságoknak viselői, annyira ki nem emelkedtek volna: nem lett volna részünk most a keserű pohár és megaláztatás. Ha világi nagyjaink egyházunk szellemét és az idő követelményeit jobban ismerik s túlbuzgóságból túl nem hajtanak, nem történik ez az eltévelyedés.

mig vissza nem térek kerítsd be, de mást ne tégy vele. Ha ezt a parancsodat megteszed, felszabadítalak.”

Azután elutazott a szőlő gazdája. De alig volt ki, a szolga fogta, körülkerítette a szőlőt. Mikor a kerítéssel elkészült, látta, hogy a kertben sok a dudva. Magában meghányva azt mondja: „Az Urnak ezt a parancsát megtettem. Most már megkapálom a szőlőt, kapálva szebb is lesz, de meg, ha dudva nincs benne, többet is terem, mert az nem szíjja ki.” Fogta megkapálta a szőlőt s a benne lévő összes növényeket kiirtotta. S a szőlő szebb és bujább lett, mert nem volt benne dudva, mely elszitta volna.

Idő multán megérkezett a szolga és szőlő gazdája. Mikor a szőlőbe ment és látta, hogy az szépen be van kerítve sőt meg is kapálva, a dudva mind kiirtva és hogy a szőlő kövér: nagyon megörült a szolga munkájának. Azután összehívta az örökösét: szerelmes fiát, meg a tanácsadó barátait s elmondta nekik, mit parancsolt a szolgájának és mit talált, hogy cselekedett. S azok a szolgával együtt örültek annak a bizonyágtételnek, melyet róla az Ur adott. S mondá nekik: „Azt ígértem ennek a szolgának, hogy ha a neki adott meghagyást teljesíti, felszabadítom őt. Megtartotta a parancsodat, sőt a szőlővel jó dolgot művelt s nekem nagyon tetszik. E tettéért hát fiam öröklő társává teszem őt, mert a jót elgondolva nem eresztette szélnek, hanem végre hajtotta azt. A

gazda fiának nagyon tetszett a szándék, hogy ez a szolga öröklő társa legyen.

Pár nap mulva lakomát csapott az ura és a lakomából sok eledelt küldött neki. Mikor a szolga az ur által neki küldött eledelt megkapta, a maga szükségének kielégítése után a többi szolgatársai között osztotta szét. Szolgatársai pedig, mikor azt kapták, megörültek és mert így viselkedik velük szemben, könyörögni kezdtek érte, hogy mennél nagyobb kegyben álljon az urnál. Az ura mindezt megtudta és mégjobban örült az ő cselekedetén. Megint összehívta a barátait, meg a fiát, s tudatta velük, hogy az mit tett a kapott ételekkel. S azoknak még jobban tetszett, hogy a szolga a fia öröklő társává legyen.

— Uram, mondám, én ezt a példázatot, ha csak meg nem magyarázod, nem ismerem és nem értem.

— Mindent megmagyarázok neked, ugymond, s a mit csak mondok, mindent meg is világítok. Az Ur parancsolatait tartsd meg és akkor tetszeni fogsz Istennek s azok közé lész beírva, akik az ő parancsolatait megtartották. Ha pedig az Isten parancsolatain kívül még valami egyéb jót is cselekednél, még nagyobb dicsőséget szeresz magadnak s az Istennek tetszőbb lész, mint gondolnád. Ha hát Isten parancsainak betöltését még ezekkel a szolgálatokkal

A nagypénteki kép borzalmasságait két vonás enyhíti. Az egyik a fensőbb isteni akarat és örök üdv végzet. A másik, hogy az égnek követét, a kinek országa nem e világból való volt, a tudatlanság és a túlbuzgóság ostorozta.

Mindent beragyog azonban és teljes kibékítést hoz a diadalmas feltámadás, a husvéti öröm.

A nagypénteki gyásznak én is érzem a keserveit, hát ama győzelem alapjait, ama fényes nap hajnalhasadását hol lelem és miben találok?

A túlbuzgóságban magában, mely sokat vár tőlünk s azért ostoroz. A nagy elhatározásokban, melyre a pillanat lelkesít és abban a megmozdulásban, melyet a debreceni egyetem ügye körül a nagy alföld közönsége tanusít, s abban a fényben, mely a magyar ref. egyház egén egy nagyobb tudás, nagyobb világosság, a tökéletesség és megváltódás felé való törekvésben jelentkezik. Már kél a felséges nap. A nemes krisztusi élet, a felséges isteni tudomány napja. Pattannak a rügyek a magyar földeken, életjelenségei mutatkoznak. A diadalmas eszme, mint a rab láncait rázza és a sirból kitörni készül. A debreceni egyetem eszméje közel a megvalósulás felé. E jelben és eszmében győzünk. Diadalom! Diadalom! *Dr. Ferencsy Gyula.*

A zsinat munkája.

VII.

Mindnyájan tudjuk, hogy a törvénytervezet adóügyi részének fontossága, jelentősége a 282.

§-ban kulminál. A mint a 270. §-nál elvesztettük a csatát az őszi ülés-szakon, a mint láttuk azt, hogy az egységes és egyetemesen kötelező adókulcsra még sem jogi, sem socialis érzékünk fejlettsége nem alkalmas, a mint ebben a §-ban az adóügy általános jogi keretét nyitva hagyta a zsinat mindenféle alakulatok előtt, a figyelem és ostrom súlyát áthelyeztük a 282. §-ra. Ebben a §-ban van szó az államsegélyt igénybe venni akaró egyházak kötelező adórendszeréről. Teljes tudatával birtunk annak, hogy a jövő fejlődés magva, csirája, jegecedési központja lesz itt megállapítva, illetve annak kell megállapítatni. Nyertünk is, veszítettünk is.

Észrevételeim megtétele előtt adom teljes szövegében a 282. §-t, úgy a hogy azt a zsinat megállapította:

„282. §. Minden egyházközség, a mely a segélyt igénybe kívánja venni, a következő adókulcsot tartozik életbe léptetni:

a) Személyi adó, mely családonként vettetik ki, s a mely személyi adót köteles fizetni minden 20 éven felüli egyházttag, ha külön vagyonnal vagy keresettel bír, továbbá ha önálló háztartásban él, vagy ha nem önálló háztartásban él, de házasság útján külön családot alapított.

A személyi adó a következő:

I a semmi állami adót nem fizetők	személyi adója	2 kor.
II az 1-től 10 k	" " " "	3 "
III 10-től 20 "	" " " "	4 "
IV 20-től 50 "	" " " "	6 "
V 50-től 100 "	" " " "	8 "
VI 100-től 200 "	" " " "	12 "
VII 200-tól 500 "	" " " "	16 "
VIII 500-től 1000 "	" " " "	20 "

is megtoldod, örvendezni fogsz, ha az én parancsom szerint hajtod végre azokat.¹

— Uram, mondtam, én megteszem, amit nekem parancsolsz, mert tudom, hogy velem vagy.

— Veled leszek, ugymond, mert jócselekedetre hajlandóságod van, s velük leszek mindazokkal, a kiknek megvan ez a hajlandóságuk. Ez a bőjtölés, ugymond, azoknak, kik Isten parancsolatait megtartják, igen jó. Azért hát így tartsd a bőjtöt, melyet tartani szándékozol. Minden előtt tartóztasd meg magadat minden gonosz beszédétől és minden gonosz vágyakozástól; szivedet meg e világnak minden hiábavalóságától tisztítsd meg. Ha ezt megteszed, akkor ez a bőjt tökéletes lesz számodra.² Így cselekedjél: Ha azokat, melyek megirvák, teljesítetted, akkor azon a napon, a melyen bőjtölsz, kenyérnél és víznél egyebet ne élvezz, azután abból az eledelből, a melyet el szoktál költeni, számítsd le annak minő-

¹ A fölösleges jócselekedetek r. kath. tanának alapjai itt vannak lerakva. Ez már nem tiszta jézusi álláspont.

² Első tehát a lélek bőjtje, a melyhez a test megtartóztatásának bármely formája csatlakozhatik, mert a földolgon ennek tökéletlensége nem változtat. Átmeneti szempont ez: nem helyesli de meghagyja a testi bőjtöt is.

sege szerint arra a napra szánt kiadásodat, s add azt valamelyik özvegynek vagy árvának vagy nélkülözőnek, s így alázkodjál meg, hogy a ki a te meg-alázkodásodból részesül, kielégítette imádkozzék érted az Istenhez.¹ Ha így végzed a bőjtöt, a melyet neked parancsoltam, a te áldozatod kedves lesz Isten előtt s a te bőjtölésed, föl lesz jegyezve s a te így végzett szolgálatod szép, üdvös és gyönyörűsége az Urnak.

Ezeket így tartsd meg gyermekeiddel és egész házáddal együtt. Ha megtartod boldog leszesz, s a kik csak hallják és megtartják ezeket, mind boldogok lesznek, s a mit csak kérnek, megkapják az Úrtól!

* * *

Midőn Raffay fordításában a Hermás pásztorából, ebből az érzelgős ó keresztyén regényből e szép részletet közöljük, felhívjuk olvasóink figyelmét a Raffay és tudós társai által szerkesztett s most harmadik évfolyamát járó Theologiai szaklapra is.

Szerkesztő.

¹ Az alapgondolat tehát az, a mit fentebb olvastunk: „a maga szükségének kielégítése után a többi szolgatár:ai között osztotta szét.” A fölösleget a szegénynyel megosztani Istennek tetsző bőjtölés.

Ezenfelül minden megkezdett 500 kor. állami adó után 1 kor. személyi adó fizetendő.

b) Vagyoni adó, mely az állami egyenes adó után rovatik ki s az állami adó magasságára tekintet nélkül annak 10%-a.

Vagy pedig tartozik a segílyt igénybevenni kívánó egyházközség az egyházmegye által jóvá hagyott költségvetéssel és az egyházi adó egyenkénti kivetésével igazolni, hogy hiveire más, de a szegényebb sorsu hivekre az ezen törvényszakasz a) és b) pontjában megállapított adókulcsnál nem terhebb adókulcs alapján legalább akkora egyházi adót vetett ki, a mely a pénz-termény- és szolgálmánybeli járulékok beszámításával megfelel az egyház hiveire a fenti adókulcs szerint kivetett személyi és vagyoni egyházi adó együttes átalány összegének.

Ez lesz tehát a kötelező adókulcs, ez az alap, a melyre az 1848. XX. t.-c. végrehajtása vagyis a tényleges segítség helyeztetni fog. Van benne jó is, van rossz is.

Jó az alternativa első felébe igtatott adókulcs; sokat küzdöttünk, aggódtunk érte, s végre a zsinat bölcsesége megtermékenyült a koreszme által s a teher-elosztás social-politikai alapelveinek meghozta a köteles áldozatot. Az új adókulcs a fokozatos adóztatást valósítja meg, vagy is az adórendszernek azt a formáját, a mely szerint az állami adó teher-elosztás is reformáltnak fog s a mit a socialismus, mint egyik legfőbb követelményét állította a törvényhozások elé. Sokan azt mondják erre az adókulcsra, hogy nem progressiv, hanem degressiv; ezen állítás bizonyítására azon az alapon jutnak el, hogy a személyi és vagyoni adót együvé vévén, az állami adó százalékában fejezik ki. Szerintük a semmi állami adót fizetők a 2 kor. személyi adóval végtelen (∞) százalékot fizetnek, a 10 kor. állami adót fizetők $(1 + 3 = 4)$ 40%-ot, a 20 kor. állami adót fizetők $(2 + 4 = 6)$ 30%-ot, az 50 kor. állami adót fizetők $(5 + 6)$ 22%-ot, az 500 kor. állami adót fizetők 13.2%-ot, az 1000 kor. állami adót fizetők 12%-ot s így tovább. A látszat tényleg nekik ad igazat, de tévedésük nyilvánvaló és abban áll, hogy személyi és vagyoni adót egybefoglalva, az egyiknek vagyis a vagyoni adónak az alapjához viszonyítják az együttes összeget. A fél viszonyítás eredménye aztán a tévedés. A személyi adó alapja az egyén a maga személyi kereset-képességével, teherviselési minőségével; a vagyoni adó pedig a vagyon, a minek az állami egyenes adó az exponense. A kettőt külön-külön és együtt kell tekintenünk; külön a megfelelő alaphoz, együtt a kettős alaphoz viszonyítanunk, hogy ez adókulcs természetével tisztába

jöjjünk. Magát a személyi adót tekintve, kétség-telenül megállapítható annak progressiv természeté: az állami adóval kifejezett személyes teherviselési képesség emelkedő fokaira emelkedő teher tételeket helyez, parallel halad vele a vagyoni adó, mely se nem degressiv, se nem progressiv, hanem szigoruan és tisztán aránylagos, az adott összegnek mindig 10%-a. Kérdem tehát, hogy egyik adó nem progressiv természetét leronthatja a másik adó nem aránylagos természeté: az aránylagos teherviselés változatlan egyenlő bázis a melyre reá helyezkednek a fokozatok. Az állami adót fizetők fizetik egyszer állami adójuk 10%-át aránylagosan degressiv, progressiv és maximum nélkül; e mellett, ezen felül személyi adót fokozatosan a teherviselési képesség fokozott igénybevételeivel. Progressiv és aránylagosság kombinálása mindig progressios végeredményt ad, progressio és degressio kombinálásából jöhet ki progressio is, degressio is, aránylagosság is, ahhoz képest, a mint egyik vagy másik van erősebb, vagy mindakettő egyenlő lépéssel képviselve; degressio és aránylagosság kombinálása mindig degressios végeredményt ad. Ezek matematikai sark-igazságok, melyeket nem tehet illuzoriussá az adóügy terén végrehajtott alkalmazás sem. Ismétlem tehát, hogy azoknak vélekedése, a kik degressiosnak s ennél fogva igazságtalannak mondják a 282. §. kötelező adókulcsát, azon a tévedésen alapszik s ennél fogva téves is, hogy az összes adóterhet csak az adóalaphoz egyik részéhez viszonyítják s kihagyják a személyben rejlő keresetforrási tartalmat.

Felesleges is talán mondanom, hogy a 282. §. adókulcsa sokkal radikálisabb, mint volt az, a mit az én igénytelenségem képviselt a 2 koronás egységes személyi adóban és 10%-os aránylagos vagyoni adóban, radikálisabb, mert progressiot alkalmaz. Kész örömmel kellett tehát hozzájárulnom. A bizottsági tervezet a progressiot megkötötte 20 koronás maximummal az 500 kor. állami adóban kifejezett teherviselési képességnél, ennél fogva a legképtelenebb helyzetet teremtette, mert egy vonalon progressiot és maximumot alkalmazni valóságos adópolitikai skandalum. A tervezet tulajdonképpen ott végezte a progressiot, a hol kezdeni kellene, mert hiszen a progressio annál jogosultabb, minél fenntebb áll a teherviselési képesség a megélhetés standardja felett. Ennél a tervezetnél már csakugyan összehasonlíthatlanul jobb és igazságosabb lett volna az én egyszerű, de annál világosabb aránylagos adókulcsom. Sikerült azonban a vinculációt feloldani s a maximum kiküszöbölésével végtelenné tenni a mérsékelt léptékű progressiot, s így nem kellett „Szatmári“ szerint

paktumra lépnem, sőt ellenkezőleg készséggel fogadnom és támogatnom a radikálisnál is radikálisabb adórendszert.

Az alternatíva első fele tehát az egyház közérdekében van keresztül vive, második fele azonban nagyban veszélyezteti az első által nyújtott előnyt. A conservativizmus már megsokalta a concessiót s a 282. §. b) pontjában kárpótolta magát, meghagyta — világcsodájára — még az államsegélyes egyházaknál is a termény és szolgálmány adózást, s valóban a tarthatatlan álláspont megtalálta a hozzá méltó indokolást. Az indokolás az volt, hogy az a) pont adókulcsa ellen egyes nagyhangú demagogok, a kiknek terhe az eddighez képest emelkedni fog, agitatót indítanak s ellenszenvessé tennék az új alkotást, ergo ezeknek a nagyhangú demagogoknak nyujtsunk premiumot, adjunk olyan területet, a hol jogosulatlan igényeiket érvényesíthetik. Ez az indokolás fényes szánalmassággal tükrözteti a b) pont lényegét. Nem is foglalkozom vele soká, mert igazán nem érdemes, csak azt jegyzem meg, hogy törvényben (— máshol sem —) tápot adni az igazság megkerülésének, törvényt úgy alkotni, hogy a megkerülésnek nyílt ajtót hagyunk, sem világi, sem egyházi törvényhozásnak nem lehet feladata, továbbá azt, hogy a b) pontot holt ponttá, alkalmazást soha és sehol sem nyerő törvényszakaszszá tenni minden jogos eszközzel előmozdítandó célunk leend.

Dr. Baltasár Desső.

Domokos Márton debreceni főbíró halála.

Abban a korban élt, a mikor a protestánsokra rosszidők jártak. Mária Terézia a városi magistrátusnak kötelességévé tette a katolikus vallás terjesztését. Bármilyen különösen hangzott ez a követelés a reformátusokból álló debreceni előjárósággal szemben, a királynő kormánya komolyan vette a dolgott. Királyi leirat utasította a városi előjáróságot, hogy különös gondja legyen a katolikus vallás gyarapítására, a katolikusoknak az új soron házhelyet kell adni, a katolikus folyamodók polgárokul be veendőik. A katolikus templomban kellett volna tisztujítás alkalmával az előjáróknak az esküt letenni. A királynő ezt 1760-ban elrendelte, mivel már Debrecenben katolikusok vannak. Eddig is hiba volt, hogy nem tették. Képzelték, hogy milyen nyugtalansággal töltötte el ez a rendelet Debrecen város főbíráját és előjáróit, kik egyuttal ősi szokás szerint a ref. egyháznak is vezető emberei, s a consistoriumnak tagjai voltak. Ily körülmények közt a ref. vallású városi előjáróság már nem érezte magát biztonságban a városházán, besugóktól kellett tartani, ha olyan ügyben határoztak, mely az ekléziát is érintette. Menekültek tehát a városházáról a consistorialis házba, s

ott tanácskoztak minden olyan ügyben, mely az ekléziát a város kormányzásával kapcsolatban érintette, vagyis az eklézia érdekei irányították az előjáróknak ama politikáját, melyet a város ügyeinek intézésében követtek. Nem csoda, ha a kormány gyanus szemmel nézte a consistorialis gyűléseket. Voltak kémek, besugók, kik feljelentették az előjárókat, hogy az érdekeik védelmére szükséges megállapodások a consistorialis háznál jönnek létre egészen titokban. Ezért egy 1760-ban megjelent királyi parancs rosszalta, hogy a ref. külső és belső tanácsbeliek a római katolikus tanácsbeliek kizárásával titkos összejöveteleket, conventiculumokat tartanak.

Eppen Domokos Márton főbíró halála előtt kevéssel a kormány Szathmáron kezdte meg a katolikus esküre vonatkozó rendelet végrehajtását. A szathmáriak szorongatott helyzetökben a szomszédos debreceni előjáróságtól kértek tanácsot, hogy mitevők legyenek. Levéllel keresték fel a debreceni consistoriumot 1764. febr. 9-én, melyben előadták, hogy Endrédi László újonnan választott főbíró a jezsuita páter a decretális eskü letételére akarja kényszeríteni s attól tartanak, hogyha az esküt le nem teszi, kiteszik a bíróságból és soha többé református bírót nem engednek tenni. A debreceni consistorium csak azt a tanácsot adhatja, hogy tüntessék fel úgy a dolgot, mintha a főbíró elment volna a katolikus templomba, ha a decretális esküt nem követelték volna tőle. Ha a curiában régi mód szerint való eskütételt meg nem engednék, adjanak be instantiát a királyhoz.¹

Nem csoda, hogy ha ilyen előzmények után Domokos Márton főbíró szomorú színben látta a debreceni eklézia és kollégium jövőjét, éppen akkor midőn élete végét közelegni érezte. A kollégium professorai is tudatában voltak annak, hogy Domokos Márton főbíró halálával a kollégium is nehéz megpróbáltatásnak lesz kitéve. Ezért, a mikor meghalották a professorok, hogy a kollégium nagy jóakarója haldoklik, a négy professor lement a főbíró lakására, hogy megköszönjék a főbírónak a kollégiumhoz való hűségét és engedelmet kérjenek tőle, ha valamivel vétettek ellene. A jelenetet, mely Domokos Márton halálos ágya körül lefolyt, így jegyezték fel: „Felelt nagy lélekkel és vizont mi tőlünk bocsánatot kért. Engedjenek meg — ugymond — kegyelmetek is én nekem, hadd dicsékedjem én az én Istenem előtt azzal, hogy kegyelmetekkel békeségben mulok ki e világból, egyszersmind kért és intett bennünket arra: álljunk mellé a kollégiumnak és azt el ne hagyjuk semmi bajaiban.“²

Ilyen jelenetek csak akkor folyhattak le, a mikor az egyház város és a kollégium érdekei szorosán össze voltak forrva. Azóta a haladó idő azt a pátriarchális viszonyt, mely az egyház, város és kollégium közt meg volt, alaposan megváltoztatta. Nemesak Debrecenben, hanem másutt is ugyanolyan irányu volt a fejlődés, innen van, hogy az egyház város és iskolának hajdan összeforrt kormányzó testületei érdekeik összeütközése miatt ma már nem támogatják egymást.

Paedagogus.

¹ Debr. egyh. t. j. k. 1764. febr. 9. 33. l.

² U. o. 1764. apr. 2.

Reform eszmék.

(Ajánlva a zsinat és a magas kormány b. figyelmébe.)

(Folytatás és vége.)

Azzal végeztem múltkori dolgozatomat, hogy az államnak nem szabad eltérni a felekezeti anarkizmust és hogy az egyházi terheket le kell venni a hivek vállairól.

Nagyon szép, mondja erre valaki, de ki fogja fentartani az egyházakat, ki fogja fizetni a papokat és tanítókat, a közigazgatás és bíróságok költségeit és a zsinati atyák napdíjait?

Felelet: az állam, a mely a róm. kath. és gör. egyesült oláh, orosz stb. nemzetiségi egyházakat is fentartja.

S mily alapon? No, az osztó igazság az 1848. XX. t.-c. és az 1868. 53. t.-c. alapján. Volna még más okom is, az, hogy a modern alkotmányos állam a reformáció szülötte s hogy a ref. egyház tiszta magyar s így az állam szivéhez közelebb van. Miért is ad az anya csak egyik gyermekének kenyeret? vagy az egyik gyermek csak arra való, hogy söpörjön, tisztogasson és építsen, a másik meg csak heverjen?

Ne legyenek az államnak mostoha gyermekei! Vegye az állam azt a vagyont, a mely az övé és támogassa vele az összes felekezeteket egyformán és érdem szerint s fizesse az összes lelkészi állásokat és iskolákat.

Eszközölje a hitélet és a tanügy szabad és ingyenes fellendülését és ellátását. Ingyenes, tandíjmentes iskolákat állítson állami felügyelet mellett és állami nyelven azaz magyar tanrenddel és ingyenes lelkészi állásokat és egyházakat szervezzen és iskolákat. „A nép elvesz hit és tudomány nélkül.”

Az állam elbukik, ha nincs iskolája és lelkésze. A sok millió katoná szuronya nem védi meg a sülyedéstől. Ébredjen fel az állam önerejének és jogainak tudatára.

Vegye vissza a saját vagyont a kath. egyházi vagyont, és tegye ismét nemzeti vagyonná a magyar nyelv a tudomány és a hit élesztőjévé.

Ma már nem tartanak hadseregeket a haza védelmére a kath. püspökök. Egyébre költik el királyaink által adományozott javak jövedelmét, a mely hadsereg tartására, toborzására, hit és tudományos célokra adatott az adomány levelek szerint.

Sőt a mi több, ma már ellensége az államnak klérus, ha nem is nyíltan, de azért észrevehetően. A kinek van szemé látja és füle hallja.

Ne hunyjon szemét az állam, hanem legyen ébren és álljon talpra és igazságosan bánjék el az összes állami javakkal, az állam üdvét ápolva az állam pénzéből. Ne aludjunk, mert késő lesz a felébredés! Jobb adni a jogot, mint megvárni, hogy követeltessék. Erre tanít a történelem.

A kik ezeket az eszméket merészneknek és kivihetetleneknek tartják és azt mondják, hogy nem tölünk függ csak, még a zsinattól sem és várni kell még, sok kell addig.

Ezek nem számolnak a korszellem fejlődésével. Mily következetesen rombol és épít az és sodorja magával a ki ellene szegül.

A kor megvan érve és a közvélemény is, és ha mely belátása volna a magas klérusnak a jövőbe, hogy a vihart elkerülje, ők magok mennének a par-

lamentbe és ajánlanák magok az egyházi vagyont a nemzetnek. Így történt ez Párisban, Franciaország fővárosában a forradalom idején 1789. aug. 6-án.* Nagy nap volt az és valyon lesz-e még ilyen e világon?

De ha a klérus nem is adja fel és nem is ajánlja fel: én hiszem, hogy ez a vagyont a közel jövőben meglehet a XX. században a nemzeté lesz. Ha a kormány nem nyúl hozzá, azt hiva, hogy nagy fa és bajos bele vágni a fejszét, kitépheti a socialis vihar. Még ma nem veszélyes magyar hazánkban a socialis hatalom, de a szél fú keresztül Európán és mint a párizsi forradalmat elhozta 1848-ban Bécsbe, Pestre és Olaszországba, még elhozhatja a socialis eszméket is.**

Hogy a kath. vagyont ellessz véve nem sok idő múlva, a szelem fejlődésének és az időnek parancsoló szavára, sokan megérik, kik a lapot olvassák, ha az időt nem határozhatom meg pontosan még.

És mily üdvös és szép lenne ha ez belátnák azok akiket illet. Azok a kik látják minden év szeptemberében a szegény, kis hivatalnoknékat iparosnékat, szóval az u. n. közép és alsó osztályt, hogy vándorolnak a párnákkal és ruhákkal ékszerekkel a zálogházba Kolozsvárt, Nagyváradon stb, hogy fiaikért tandíjt fizethessenek és olvassuk, hogy érettségét nem tehet sok sok ifju, bár elvégezte véres verekkel a 8 gymnasiumot, mert nincs vizsga dija. Ezt már szégyenli is sok, hogy nem bocsátották vizsgára a fiát.

Nagy fájdalom a nemzetnek: hogy ágyukra telik sok millio, de ingyen tandíjra nincs iskola nyitva. Franciaországban mindenütt ingyen tanítanak még a híres Sorboni egyetemen is, mely első a világon, hol szobrászatot festészetet is tanítanak és zenét is, sőt lovagolni is. ingyen mindent; ott nem sir az anya hogy nincs tandíjra pénz. Vegye el az állam a nagy papi vagyont, mert nincs értelme, hogy egy papnak 10 szer és 100 szor több fizetése legyen egy miniszternél. Ez ellenkezik az észjoggal és az igazsággal.

Ne legyenek az államnak kegyeltjei és mostoha gyermekei. Fizesse az állam az összes bevett vallások papjait és fedezze összes iskolai költségeit. Megszavazzuk mi a 150 milliót de az iskolákra, ingyen tandíjra, ingyen convictusra és ingyen tankönyvekre és szegény tanulók karácsony fájára, hol nem dió lesz, hanem tankönyv, uj cipő uj téliruha és uj öröm a szivekben. Jövel Szentlélek Uristen!!!

És ha az állam fizeti a papokat, ő is nevezze azokat ki, mint Németországban és a fegyelmi eseteket se bizza congruás papokra, a kik a büntető törvényt nem tudják és még tanu kihallgatáshoz sem értenek, hanem itéljenek a világi független bíróságok. Kisebbség ügyekben az albiróságok. De papot állásából csak a kir. kuria mozdíthasson el, sem a Convent sem a Zsinat.*** Csináljanak új egyházi büntető törvényt és új katonáit, felvéve a tábori lelkészeket és számosabbat, mert a seregben jó a lelkész. Ne legyen akadály a német nyelv. A vallásra szükség van és lelki gondozásra a hadseregben is és buzdítani a csapatában szükséges a katonákat.

* Ott sem ment az olyan simán s csak addig hozattak a határozatok egyhanguan, míg a papitizedre nem került a sor.

** Már el is hozta.

*** Szokatlan és eddig tőlünk idegen eszmék, de van bennök rendszer. A tanítókra nézve már félig-meddig így van. Az államsegélynek ez lehet a következménye.

Vegyék ki a nép kezéből a fizetést és pap választást. Hogy ne halljuk többet a megalázó szavakat: „Mi tartjuk a papot, mi adunk enni neki. Ha nem tetszik elmehet, elcsapjuk. A pap csak eseléd! elmegy hát akad helyette más. Ha tó van, béka is lesz, kerül beléje. A pap soha sem hal meg, akad elég koldus más is.

Köszönöm én az ilyen ref. autonomiát, a hol a miveletlen tömeg parancsol és demagogia az ur. Nem kell nekem így papbér, ugysem fizetik. Már két évi fizetésem bennvan 1903-ra és 1904-re, végrehajtóval sem gyül be. mert a parasztól fél az esperes is és a szolgabíró ur is.

Fizessen az állam és nevezzen az ki. Nem kell autonomia demagogiával. De kell államosítás, a nemzeti érdekek és az egyház igaz szolgálata. Dixi et salvavi animam meam.

Kövesd.

Meső Lajos

ev. ref. lelkész.

* * *

Ugy vagyok értesülve, hogy a cikkíró nem először áll elő ezekkel az eszmékkal. Ez a körülmény azonban nem változtat azok actualitásán s ez az oka, hogy a cikk lapunkban megjelent. Lehet, hogy nem fog maradni szó nélkül. Addig is megjegyzem rá, hogy a hívek anyagi megterhelése bár sok bajnak a kuforrása nem fejt meg teljesen sem a felekezetenkívüliséget, sem a baptista s más hasonló mozgalmakat. De nem is szabad mindent tisztán anyagi okokra vezetni vissza. Nemesak az adórendszerben, hanem a lelkészi gond fogyatékos ságában is lehet a hiba.

Amit az író a papi vagyion elvételéről mond az elég népszerű, hogy e vagyiont maga a klérus adja átál az államnak, azt hinni naivság. A francia forradalom idejében híres volt egy akkori élelap, a melyben a majoros volt lefestve a mint a kappanokhoz beszél és elébb szeretettel kérdi őket, mint óhajtják, hogy megegye őket s aztán haragszik, hogy nem akarják magokat megkoppasztatni. Egészen új dolog, a mi a lelkészek állami fizetésével kapcsolatban minden általmenet nélkül a lelkészek kinevezéséről és az állami bíraskodásról mondatik. Nem lehet még most előre megmondani, hogy nem ez lesz-e csakugyan az 1848. XX. t. c. következménye. Annak azonban, a ki a ref. egyház autonomiájának a híve, annak küzdeni kell ez irányzat ellen. S ezt tesszük most a jelen alkalommal is, midőn a helyzet igazi megismerésére ez érdekes dolgot közreadtuk.

Szerk.

TANÜGY.

Szemlélődés tanügyi reform kérdések felett.

Az élet megújulásának ünnepén nem felesleges dolog a jelenvaló élet reformkérdéseiről gondolkozni. Mert a megújulás a lassu fejlődés befejeződése; a fejlődés pedig elkülönződés és egységesülés. E folyamat a szellemi életben, a kulturában: a reformok láncolata. A reformok középpontja az em-

ber külső és belső életének a változó viszonyokhoz való folytonos alkalmazása. E folyamatot lehet gyorsabbá, vagy lassabbá tenni, de megállítani soha sem lehet. A stagnálás után a reform rohamosabb szökött lenni, mert a reform vágy a szenvedély erejével tör ki, az elnyomott erők felszabadulván.

A társadalom reformja most ezen az úton van. A társadalom lelke felszabadítva érzi minden energiáját, eszméi bőségesen szülemlenek s az azokkal hárzólok a reformok egyedül lehető alapjainak tartják portékáikat.

A társadalmi kérdések közül egyik homloktérben álló a *nevelés* kérdése, amely manapság más kérdésekkel jobban össze van szövődve, mint valaha. Politikai szempontból másnak látszik, mint gazdasági szempontból, ismét az egyén szempontjából, mint a társadalom szempontjából. Innen hangzik: politicum, onnan: ecclesiasticum; a tudósok egyik táborából: individualis, a másiktól: socialis. A gazdasági viszonyok felszínre hozták a *nőkérdést*, ennek megoldási iránya aggyályossá tette a családnak a nevelésre való hatását, egészen természetes tehát, hogy az aggyódók a nevelés másik legfontosabb színhelyére az iskolára néznek s attól várják mindazt, amit a család ma már nem adhat.

Az iskola által akarja céljait megvalósíttatni: egyház, állam, társadalom. A 17. és 18. századok nagy bizalmával van mindenki az iskola *eszméje* iránt; de a *létező* iskolarendszer ellen mindenki feni a kritika fegyverét. Mi sem kelt nagyobb gaudiumot, mint mikor az „iskolai formalismus“-t pellengérré állítják, mikor egy-egy „tanbetyár“ háta súlyos ütésről puffog, vagy mikor az érettségi vizsga „percent“-jei miatt pirulást suggerálnak az iskolának.

A kaján nevetés zajából azonban kihallik az igazság szava is: „Az iskolát az étellel közelebbi viszonyba kell hozni s a jelenlegi kultura javaiban az ifjúságot nagyobb mértékben kell részletetni!“ Ennek a tételnek kell a komolyan s mérsékeltlen gondolkozó paedagogus előtt a jövő egyik megoldandó feladatának lennie.

De természetesen az iskola anyagi terhét viselő s ebből folyólag az iskola szellemi életére is nagy ingerentiát követelő *iskolafentartóknak* komoly és méltányos egyességet kell kötni egymással, aztán pedig a szorosabb értelemben vett *szakcszerü paedagogiai dolgokban* a fenntartó hatóság intéző jogait az ellenőrzésre reducálni, hogy a sokszor tulságosan aggodalmaskodó traditiotisztelet a biztos fejlődést ne akadályozza.

A modern kulturélet nagy anyagi feltételei sulyosan nehezedenek az iskolára is, amely elvégre sem nevelhet mást, mint modern kultur embert, aki kora kulturéletébe be tud illeszkedni s annak tényezője tud lenni. Minden kor kulturájának meg vannak a maga *iskola eszményei*, amelyek mind egy bizonyos kulturába akarják bevezetni az ifjúságot. A közép-kor egyházi iskolái az egyház műveltségét, a realismus iskolái a realis műveltséget akarták átadni a jövőnek. A modern kor az iskola eszményeket nivalálta s a különböző jellegü iskolák dolgozhatnak más-más eszközökkel és az átadandó műveltségi anyagot átíttathatják más-más szellemmel, de a közös eszmény: modern kultur munkás képezése. Annyiban van tehát létjogosultsága ugy az állami, mint a felekezeti iskolának, amennyiben a kultura számára

munkásokat képez, nemzeti államban persze a nemzeti kultúra számára.

Az ilyen iskolák fentartói egymásnak szellemi és anyagi segítséggel tartoznak, amennyiben arra szükség van. A szükség pedig rohamosan növekedik; mert a haladás azt követeli, hogy az iskola minél jobb egészségi viszonyok között, minél tökéletesebb eszközökkel adja át a műveltségi anyagot növendékeinek. Szükséges tehát az iskolának kellő képzettségű és munka kedvű tanerőkkel ellátása, kellő épülettel és taneszközökkel való felszerelése.

A kellő anyagi erő mindezt tökéletes mértékben lehetővé teszi. A modern iskolához sok pénz kell, másképpen kiem állja a versenyt.

Sem egyik, sem másik jellegű iskolafentartónak nem lehet az a feladata, hogy a nemzeti kultúra terjesztésében, munkatársait megbénítsa. Sőt a nagyobb anyagi erővel rendelkező egyenlő arányban tartozik segíteni a kisebb anyagi erejűeket. Nálunk az állam szedi magához a nemzet anyagi erőfeleslegét s hajdan az államhatalom roppant javakat is juttatott a *kultúra céljaira* az egyház részére s az az államról teljesen leverte a közoktatás gondjait. A nagy javak az egyház kettészakadásakor a katolikusok kezében maradtak s ott vannak ma is. A protestánsok számára tehát az az erőforrás bezárult, de nyílt egy újabb: az *áldozó* készségben. A prot. iskolákat — a gyulafehérvárit kivéve — az áldozatkészség, a vallásos buzgóság állította s tartotta fenn az újabb időkig. Amde ez az erőforrás már apadóban van, elég segítséget nem szolgáltat; így történt, hogy a modern iskolai kívánalmaknak eleget teendő, prot. egyházunk az államhoz fordult iskolái számára segítségért. Ha az állam a fenti nagy szempontokat és a prot. egyház nemzeti kulturális szolgálatait fel tudta volna fogni, visszahelyezkedve a történelmi alapra, be sem várva a kérő szavakat, önmagától kellett volna a szükséges teljes anyagi segítséget nyújtani s azt biztosítani mindaddig, míg a prot. iskola nagy nemzeti kulturális hivatását teljesíti. Nem is volna szükséges ma sem törvényekre hivatkoznunk, csak a múltban és a jelenben lett nagy, nemzetet fentartó szolgálatainkra és az osztóigazságra.

Igaz, hogy az állam elég készséggel nyújtotta s nyújtja a kért segélyeket, s prot. középiskoláink nagy része úgy belső, mint külső erőben nagyot is emelkedett; de a többiek, amelyek nem hajlandók túrni az állam kikötött ingerentiáját, ott állanak, hogy komolyan remegniök kell nem csak régi nimbusok megtarthatása, hanem fennállhatásuk miatt is. Eppen ez áll az újabb felállított ref. középfokú leány iskolákra nézve is, amelyek nem is az anyagi erő biztonságának a tudata, hanem a szükség hozott létre; de melyek a kellő színvonalra emelésre teljes joggal igényt tartanak. Ezek az iskolák a forrongás elégedetlenség, a tanárváltozás színhelyei; a tanerők nem a tudományos munkálkodásban, módszereik javításában emésztik erejük javát, hanem a mizériák orvoslása eszközeinek keresésében.

A megoldás clodázhatatlan!

(Folyt. köv.)

Sáfrány Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Esperesi jelentés a n-szalontai egyházmegyéről.

Egyházmegyénknek a 1904-ik évi vallás-erkölcsi és anyagi állapotát feltüntető jelentésemet, a hozzám beérkezett adatok alapján, a következőkben van szerencsém betervezni:

I. Vallás-erkölcsi állapot.

A közönséges istenitisztelek gyakorlása általában megnyugtató. Ünnepeken és vasárnapok délelőttjén, — egyházmegyénk minden egyházában hitelveink szerinti egyházi beszéd tartatik. Vasárnap délután: 22 egyházban kátémagyarázat, 5 egyházban bibliamagyarázat, 12 egyházban e kettő felváltva, 5 egyházban könyörgés, 1 egyházban, Csermón, a lelkész-tanítóóság üresedésben léte miatt nem tartott istenitisztelek.

Hétköznap reggelenként minden nap tartatik istenitisztelek 34 egyházban, csak bűnbánati héten 7 egyházban, nem tartatik 4 egyházban.

Hétköznap délután naponként tartatik istenitisztelek 2 egyházban, Nagyszalontán és Tárkányban, nem tartatik 43 egyházban.

A nagy munkaidő szünetelése alatt köznapokon hetenként egyszer bibliamagyarázat van 29 egyházban, nincsen 16 egyházban.

A konfirmációi oktatást 31 egyházban a lelkész, 14 egyházban a tanítók végezték, — törvényszerű előkészítés mellett a tanév utolsó felében, — és abban minden 12 éves gyermek részesült.

Urvacsorával élők száma 42729. — Betegeknek az urvacsora, kívánatokra a rendes uracsora osztás alkalmával, esetleg más alkalommal is kiszolgáltatik.

Nazarénusok vannak 20 egyházban — nincsenek 25 egyházban.

Baptisták vannak 13 egyházban, nincsenek 32 egyházban.

Felekezetenküliek vannak 8 egyházban, nincsenek 38 egyházban. Ezeknek száma pontosan ki nem mutatható, mert a kitérés anyakönyv csupán a kitérés számát igazolja, de az időközi változást, szaporodást vagy fogyást semmi rendelkezésünkre álló adat nem bizonyítja.

Az egyházi szertartást mellőzték és pedig:

a) a keresztelest 10 egyházban: 41 (megkereszteltetett 3169) tehát a szülöttek 126%-a,

b) az esketés 18 egyházban: 114 (megesküdött 783 pár) tehát a házások 1270%-a.

c) a temetést 6 egyházban: 27 (szertartással temettetett 2073) tehát az elhaltak 129%-a.

Ha már most ezen adatokat összehasonlítjuk az 1903. éviakkal, azt találjuk, hogy a keresztelest mellőzők száma emelkedett 0.05%-al, az esketést mellőzők száma csökkent 2.17%-al; az egyházi szertartás nélkül eltemetettek száma pedig emelkedett 0.20%-al.

A 1904. évben áttértek száma: 28, tehát emelkedett 5-el.

A 1904. évben kitértek száma: 19, tehát fogyott 48-al.

Törvénytelen szülöttek száma 348 (3178 közül tehát a szülöttek 10.98% a) s így a tavalyihoz viszonyítva emelkedett 1.88%-al.

Viszálkodó házások száma 8 egyházban 35, ezeknek száma kevesbbedett 17-el.

Vadházások száma 23 egyházban 179, — kevesbédett 130 al

Szegényekről gondoskodás van 37 egyházban, melyekben egyházmegyénk 21—1895. sz. végzése fogantatásával a szegény alap állaga: 12459 kor. 83 fillér, s ezek szegények és árvák segélyezésére fordítottak 3670 koronát — két helyen, Borossebesen és Tamásdán a polgári község gondoskodik a szegényekről, — nincs gondoskodás 6 egyházban: Csermőn, Feketetőn, Fenesen, Szakálban, Szemlakon és Tenkén.

Ingyen iskoláztatás van 11 anya és 1 leányegyházban.

A egyes adományok és hagyományok összege 39 egyházban 15.568 kor. 42 fillér, — 1 egyházban: Agyán 163 liter buza.

II. Az egyház külélete.

A presbytériumok minden egyházban az egyházi törvény értelmében vannak szervezve. A presbyterek száma 758.

A presbyteri gyűlések jegyzőkönyvét az e célra választott egyházi jegyzők vezetik, — csupán kivételes esetben a lelkészek.

Az egyházközségi közgyűlést egyházkerületünk szabályrendelete értelmében a 2000 lelken alóli egyházközségekben az egyházközségek tagjai alkotják, — a 2000 lelken felüli egyházközségekben az egyházközségi közgyűlés szervezve van az egyházkerületi szabályrendelet értelmében 10 egyházban 650 taggal.

Az anyakönyvek 44 egyházban jó állapotban vannak, 1 egyházban Fenesen avult állapotban.

Körleveles jegyzőkönyv van 44 egyházban, — nincsen 1 helyen: Csermőn, hol a küldött körlevelek eredetiben őriztetnek.

Lelkészi napló és postakönyv mind a 45 egyházban van.

Az egyházi leltár rendezve van 44 egyházban, — rendezés alatt van 1 egyházban: Fenesen.

Leltár van minden egyházban, — vagyonkönyv 23 egyházban, nincsen 22 egyházban.

Az ingatlanok telekkönyvezve vannak 44 egyházban, nincsen 1 egyházban, — Erdőhegyen.

Az egyházi számadások rendelet szerint vezetnek mind a 45 egyházban.

A gondnoki számadások megvizsgáltattak az illető presbytériumok által a folyó év első negyedében s általam bekívántatván: az egyházmegyei számvevőszék felülvizsgálata alá terjesztettek, — mely is e tárgy jelentését az egyházmegyei közgyűlés elé terjeszti.

A gondnoki számadások eredménye:

a) bevétel: pénz 217470.08 kor.; buza 150189 liter; tengeri 9526 liter; árpa 92279 liter.

b) kiadás: pénz 201606.67 kor.; buza 139044 liter; tengeri 9526 liter; árpa 56727 liter.

c) tulkiadás: pénz 50062 kor.

d) maradvány: pénz 16363.93 kor.; buza 11145 liter; tengeri — liter; árpa 5552 liter.

e) követelés hátr pénz 67436.28 kor.; buza 18131 liter; tengeri 2032 liter; árpa 36048 liter.

f) adósság: pénz 148483.70 kor.

Alapítványok fősszege: 225253 kor. 78 fillér.

A behivatalnokok ki vannak fizetve 39 egyházban, nincsenek 6 egyházban, u. m.: Belényesujlakon, Csermőn, Fenesen, Radnalippán, Sonkolyoson és Ugrán.

A közadók, — egyházmegyei és kerületi illetékek ki vannak fizetve 39 egyházban, nincsenek 6 egyházban u. m.: Belényesen. Belényesujlakon, Sarkadkeresztúron, Tárkányban, mely egyházakban a hátralékok 306 kor, 40 fillér, — továbbá Beregszörményben és Csermőn, honnan a hátralékok összegei nem voltak feltüntetve.

Az egyházi adókulcs 34 egyházban osztályba sorozás, 11 egyházban párbér alapján van.

A kivetett egyházi adó fedezi a szükségletet 34 egyházban — nem fedezi a következő 11 egyházban: Belényesen, Belényesujlakon, Csermőn, Fenesen, Gyorokon, Körösszegapátiban, Lippán, Remetén, Sarkadon, Szentleányfalván és Tárkányban.

A templom állapota jó 37 egyházban, — tűrhető 7 egyházban, — rossz 1 egyházban: Agyán.

Az iskolák állapota jó 29 egyházban, — tűrhető 7 egyházban — rossz 1 egyházban; Bélzerinden. — Községi iskolák vannak Aradon és Okányban; állami iskolák: Feketetőn, Gyantán, Lippán, Remetén, Sonkolyoson és Szentleányfalván.

A lelkészi lakás jó 34, — tűrhető 11 egyházban.

Az egyházi épületek mind a 45 egyházban a „Fonciére” pesti biztosító intézetnél vannak biztosítva 886059 kor. értékben 1694 kor. 36 fillér évi díj mellett, a mely mindenütt ki van fizetve.

A temető 33 egyházban az egyház, — 11 egyházban a község, — 1 egyházban: Geszten a gróf Tisza uradalom tulajdona; — fásítva, illetőleg körül van árkolva 44 egyházban, — nincsen 1 egyházban: Fenesen.

Uj építkezés történt 5 egyházban 5614 kor 74 fillér értékben és pedig: Csermőn lelkészi lakás 3000 korona, — Fenesen lelkészi lakás utcai része 1146 kor. 44 fillér. Mezőgyánban gondnoki szoba és lelkészi magtár 819 kor. Sonkolyoson uj kerítés lelkészlakon és az iskolánál. Tamásdán templom és torony tetőzet 570 korona. Az egyházi épületek fenntartására és javítására fordítottatott 44 egyházban 14751 kor. 46 fillér.

III. Népiskolai adatok.

Tankötelesek 6—12 évig fiu: 5199; leány 4913 összesen 10112,

ezek közül iskolába jár fiu: 4780; leány: 4389 összesen 9169, ezekhez azonban hozzá számítandó még Gyantáról és 3 filiájából, — a hol állami iskolák vannak, — és a melyekből külön kimutatás helyett csak annyit jelezett a lelkész, hogy az 1904 év folyamán 110 növendék részesült vallásoktatásban, — 210 növendék;

lesz tehát a tankötelesek száma: 10322,

az iskolába járók száma: 9379; tehát a tankötelesek 90.86%-a.

Nem jár; iskolát elhagyott fiu: 127; — leány: 156, összesen 283, iskolázatlan fiu: 292; — leány: 368 összesen 660, összesen 943, tehát a tankötelesek 9.13%-a.

Tankötelesek 13—15 évig fiu: 1666; — leány: 1590, összesen 3256, ezek közül iskolába jár és pedig ismétlő, gazdasági ismétlő és ipariskolába fiu: 1151; — leány: 961, összesen 2112, tehát a tankötelesek 64.86%-a, nem jár fiu: 515; — leány: 629, összesen 1144, tehát a tankötelesek 35.14%-a.

A 13—15 éves tankötelesekről 3 egyházból, u. m.: Gyantáról, Sarkadról és Szemlakról kimutatás nem küldetett be.

Az iskola 25 helyen VI osztályu. — 15 helyen V osztályu, — 5 helyen IV osztályu, 2 helyen községi, — 6 helyen állami.

A konfirmáltak száma fiu : 627; — leány : 571 összesen 1198; tehát a népesség 1.35% a.

Az egyházkerületi tanterv megtartatik minden iskolában, valamint az egyházkerületi kiadványok is használatnak mindenütt.

A 99 ev. ref. tanító közül kitünő eredménnyel tanított 24, — megfelelővel 7, — nem megfelelővel 5 tanító.

Az iskola :

a) felszerelése teljes 26, — hiányos 1 egyházban ;

b) ajtók, ablakok elhelyezése szabályos 33 egyházban, — nem szabályos 4 egyházban, u. m. : Agyán, Belényesujlakon, Fenesen és Körösszegapátiban.

c) a tanterem az egészségügyi szabályoknak megfelel 34 egyházban, nem felel meg 3 egyházban : Belényesujlakon, Fenesen, és Körösszegapátiban ;

d) ürszék van mind a 37 helyen.

A nem felekezeti iskoláiba járó ev. ref. vallású növendékek vallásos oktatásáról mindenütt van gondoskodás.

IV. Egyházi hivatalnokok, tisztviselők.

A 45 anyaegyházban van 46 lelkészi állomás, — ezek közül betöltés alatt van 4, s így a rendes lelkészek száma 42.

Helyettes lelkész van 1, — segédlelkész 2, — önálló kántor 3.

A presbýterek és egyházi tisztviselők tisztokban buzgón járnak el 35 egyházban, kielégítően 10 egyházban.

Az istenházát gyakorolják 44 egyházban, nem gyakorolják 1 egyházban, Pankotán.

Az egyházi hivatalnokok között jó a viszony 39 egyházban, türelhető 6 egyházban.

V. Népmozgalmi adatok.

Megkereszteltetett törvényes fiu 1387, leány 1443 = 2830, törvénytelen fiu 178, leány 348 = 526. Áttért fi 12 nő 16 = 28, együtt 3178, tehát a lélekszám 3.60%-a.

Szaporodási alap fi 1577 nő 1629 = 3206 tehát a lélek sz. 3.67%-a. Meghalt fi — nő — = 2099 tehát a lélek sz. 2.37%-a. Kitért fi — nő — = 19.

Fogyási alap fi — nő — = 2918 tehát a lélek sz. 2.40%-a. Szaporodás tehát fi — nő — = 1088 tehát a lélek sz. 1.27%-a. Lélekszám 1904. december 31-én = 88218.

A házasságra lépett 897 pár közül megesküdött 783 pár, — tehát a lélekszám 0.88%-a; ebből tiszta ev. ref. 649 pár. — vegyes vallású 134 pár, — a vegyes vallású 134 párból születendő gyermekeikre nézve megegyezett javunkra 42 pár, kárunkra 21 pár, — egyezségekre nem lépett 71 pár.

Egyházmegegyezésben van 45 anyaegyház, 7 leányegyház, 237 fiók egyház, illetőleg szórvány és 3 misszió kör.

Nyilvántartás végett van szerencsém bejelenteni, hogy egyházmegegyezésben az elmúlt 1904. esztendőben az országos ev. ref. közalapból ideiglenes segélyül nyert 900 koronát, tőke segélyül 485 koronát, (melynek megfelelő tőkéje 6700 korona), — missziói segélyül 1700 koronát, lelkészi állomások fölsegelésére tőke segély évjára 4900 koronát, — rendes államsegélyül 966 K. rendkívüli államsegélyül 32

koronát, — a tiszántuli ev. ref. segélyegylettől 800 koronát, egyházmegegyezési lelkészi gyámintézetünk a b. Baldácsy alapítványból 102 koronát, egyházmegegyezési közgazgatási pénztárunk tűzkárbiztosítási jutalékul 97 kor. 80 fillért és végül 24 lelkész fizetésének 1500 koronáig való állami kiegészítésével 11025 kor. 14 fillért nyert a tiszántuli ev. ref. egyházkerület elnöksége útján.

A nagyváradi tanítóképző intézet javára egyházmegegyezésből 62 korona folyt be hozzám.

Midőn a fentebbiekhez szokásos évi jelentésemet van szerencsém betérjeszteni az elmúlt 1904 évről, — tisztelettel kérem, hogy ezen jelentést általában, — valamint az abban részletezett építkezéseket, adományokat tudomásul venni, s a buzgó adakozóknak jegyzőkönyvi köszönetet nyilvánítani méltóztassék.

Tiszteletem kifejezésével vagyok,

Budapesten, 1905. évi március hó 30-án.

Szék Kálmán,
ev. ref. esperes.

KÜLFÖLD.

A francia állam és egyház szétválasztási törvény tárgyalása.

Nagyon lassan halad előre. Még jóformán csak a legelején az első szakasz első paragrafusainál tartanak. Nagyon kemény dió ez a dolog. Nem hiába, hogy a protestánsok is úgy fázna tőle. Vissza csinálni a concordatumot azonban nem lehet többé s így el lehetünk készülve rá, hogy ez új alakzatba való fejlődés csakugyan megtörténik. Nem tudjuk, irigyeljük-e azért a boldog franciákat vagy sajnáljuk őket, mert mi még ott sem vagyunk, a mitől ők menekülni szeretnének : az állam és egyház tökéletes kontaktusba való hozatalán. Nálunk az az irány, hogy az állam szárnyai alá kerülhessünk és ebben a tekintetben a hívek, lelkészek és tanítók, tanárok mind egyformák. A jövő fejlődést mutatja, ezért is szükségesnek tartjuk a híres francia szétválasztási javaslatot legalább főbb vonásaiban megismertetni lapunk olvasóival. Ez a javaslat nem a Combes féle munkálat s nem is a Briand-féle, bár arra támaszkodik és 3 főcím alatt 30 paragrafust tartalmaz, melyek így hangzanak :

I. Alapelvek.

1 §. Az állam nem ismer és nem fizet kultust. A bevett vallásfelekezetek nyilvános épületei megszűnnek a 3. §. követelményeinek tekintetbevételével. A törvény életbeléptetése után az állam s a departementek költségvetésében a kultusnak összes tételei töröltetnek. 2. §. A vallásgyakorlat szabad oly megszorításokkal, melyek a rend fentartása érdekében szükségesek. 3. §. Az egyes egyházak intézményei egyelőre tovább funkcionálnak bizonyos határidőig. 4. §. 1 év leforgása alatt az emberek, templomok, egyháztanácsok kötelesek a közvagyonot átadni a kultus fentartására alakított egyesületeknek. Amde az államtól adományozott vagyon az államra száll vissza. 5. §. Ha valamely egyházi intézmény nem tesz e tekintetben eleget köteletségének, az átadást a prefektus fogja eszközölni. 6. §. Ha valamely egye-

sület feloszlik, kötelessége ezen közvagyon a határ, illetőleg szomszédjegyesületnek átadni. Véleménykülönbségek esetében a döntés az illető arrondissement tribunálja kezében van. 7. §. Az államtól fizetett papok életük végéig nyugdíjat élveznek az államtól, melytől aszerint, hogy már husz vagy harminc évig szolgálnak, évi fizetésüknek vagy felét, vagy egyharmadát fogják kapni. A nyugdíj nem lehet kevesebb 400 franknál s nem lehet 1200 franknál több. Azon papok, kiknek szolgálati évük még nem haladja a huszat, évenként 400 frankot kapnak. Ezen nyugdíjak át nem ruházhatók s be nem szüntethetők, kivétel az az eset, midőn az illető súlyos, megbestelenítő bünt követ el.

II. A kultuszépületekről.

9. §. A templomok, székesegyházak, kápolnák, zsinagógák, érseki és püspöki paloták, lelkészlakóházak és szemináriumok minden ingó és ingatlan vagyonokkal, melyek a konkordátum megkötése előtt a kultushoz tartoztak, az állam vagyonát tetszik s ezek a községektől 2 évre az egyházaknak rendelkezésére bocsátandók. Ugyanez vonatkozik azon épületekre is, melyek a konkordátum megkötése után építettek. A két év leteltével az egyházak bérevehetik az épületeket, ámde legfeljebb 10 évre. Az épületekért fizetendő bér nem haladhatja meg az illető intézetek évi jövedelmének 10 százalékát. A bérlet felújítása csupán a két utolsó esztendőben történhetik. A javítási költségek az egyesületeket terhelik, valamint az egyesületek kötelessége az épületeket tűz ellen biztosítani. Ha ezen rendeletek nem tartatnak be, a szerződés semmissé lesz. A bérlő egyesületek az állammal szemben nem használhatják a Code Civile 1720-ik rendelkezését. 10. §. Azon nyilvános épületek, melyek egyházi intézetek birtokában voltak, az összes ingóságokkal együtt az egyesület birtokába mennek. 11. §. A középületek ingóságai 3 év leforgása alatt az állam számára foglaltatnak le azon tárgyak kivételével, melyek művészettörténeti értékkel bírnak. Ennek megítélése a nevelésügy és a szép-művészetek minisztereire tartozik. Azon immobiliák és ingótárgyak, melyek ezen törvény alapján az egyesületek vagyonkörébe tartoznak, ép oly feltételek mellett osztályoztatnak, mint a nyilvános épületek. A felesleget tekintve, fenmarad az 1887. évi törvény.

III. A kultuszegyesületekről.

12. §. A kultuszegyesületek az 1901. júliusi törvények alá tartoznak. 13. §. Az egyesületek kizárólag a kultuszért vannak. Az egyesületek ügygyűjtéssel, mint fizetések felvételével szerezhetik be a szükséges költségeket. Az államtól semmi körülmények között sem kaphatnak segélyt. 14. §. Ezen egyesületek olyan társulatokat alkothatnak, melyeknek formái az 1901-dik évi dekretum 7-dik fejezetében foglaltatnak, t. i. melyeknek egy központi igazgatóságuk van. Mindazonáltal oly társulatok, melyek több mint tíz departements-ra terjednek, nem kaphatnak jogi személyt. 15. §. Az egyesületek értékpapirjai a tulajdonosok nevére kiállított papirokban fektetendők be. Az össznyereség nem haladhatja meg azon összegek évi átlagait, melyek az utolsó öt évben a kultusz kiadásainak fedezésére szolgáltak. — 16. §. 16 franktól 100 frankig terjedő pénzberságra azon társulatok vezetői és igazgatói, kik a 12., 13., 14., 15. §-kat megszegték.

IV. Kultuszrendőrség.

17. §. Valamely kultusz ünneplését célzó összejövetel csak abban az esetben tartható meg, ha előzőleg a hatóságnál bejelentetett és ha a helyiség bementatik, ahol a gyűlést meg akarják tartani. — 18. §. Tilos oly helyiségekben politikai gyűléseket tartani, melyek valamely kultusz gyakorlatához a községi előjáró engedélyre szükséges. — 20. §. Tilos vallásos képet, nyilvános helyeken vagy épületeken alkalmazni, kivéve, melyek a kultus éi, azonkívül muzeumokban és kiállításokon. — 21. §. Ezen paragrafusok megszegése közönséges rendőri büntetések alá esnek. 29. §. A 403. büntetőkönyvi paragrafus minden eshetőségre alkalmazható, melyben e törvény büntetést ír elő. 30. §. Az egyházi szövetkezetek az 1901. jul. 1. törvényeknek alárendeltetnek. 31. §. Jelen törvény kibocsátása után 3 hónappal külön törvény fog rendelkezni e törvény életbeléptetése ügyében. 32. §. Minden kultus ügyben eddig hozott törvény érvénytelenítettik, különösen, amelyek szelleme e törvényt ellenkezik. Így különösen érvényét veszíti; 1. A 18. germinalról szóló törvény. 2. Az 1852-iki dekretum (a protestans kultuszról.) 3. Az 1808-iki dekretum mely az izraelita kultuszt szabályozza. 4. Az 1812-ik évi dekretum, valamint 1859. év március havában kibocsátott rendelet. 5. A büntető törvénykönyv 201—264 terjedő paragrafusai. 6. 1884-diki törvény 100 és 101 ik paragrafusai.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Amerikai s egyéb visszhangok Csiky Lajos amerikai útitervére. A mi barátunk és kollegánk, Csiky Lajos amerikai nagy útitervének gondolata mind szélesebb és szélesebb hullámgyűrűket ver föl. Most már az érdekelt helyről, az Északamerikai Egyesült Államok földjéről is érkeztek híreink, a melyekből megláthatjuk, hogy miképen fogják fel az ottani magyarok Csiky tervbevett misszióját. Az ügynek velünk szolgálatot tenni, ha ébren tartjuk e fontos kérdést, — ezért bocsátjuk közre a következőket is.

A Pennsylvania államban Pittsburgban szerkesztett „Amerikai Magyar Reformátusok Lapja”-nak március 30-iki száma vezércikkben méltatja Csiky vállalkozását. „A debreceni egyetem” c. a. maga a szerkesztő Kalassay Sándor írja a következőket:

„Amerikában, hol minden felekezetnek megvan a maga felsőbb tudományos intézete, mindig nagyon ferdének tűnt fel, hogy a hatalmas multu, lélekszám-ban meglehetősen nagy magyar protestantizmusnak nincsen olyan felsőbb iskolája, a hol a tudománynak főbb ágazatai protestáns elvek alapján tárgyalatnának. Régóta foly már a tervezgetés, a pénzgyűjtés, de a paizsos férfiú, a szegénység, mindeddig útját állotta annak, hogy Debrecenben, a magyar kálvinista Rómában, a harmadik magyar s Magyarországon az első protestáns egyetem felállítassék. Most

Csiky Lajos, a hírneves theologiai tanár egy nagyon életrevaló tervvel lépett a magyar protestáns közönség elé. Ez a terv röviden ez: Ő a jövő szeptemberben kijön Amerikába, hogy itt a hatalmas protestáns felekezetek körében gyűjtést indítson a magyar protestáns egyetem javára. A terv nagyon szép és mi reméljük is, hogy s keres leend. Amennyire a mi csekély erőnkől telik, igyekezni is fogunk arra, hogy a „Hit, Remény, Szeretet“ című imakönyv szerkesztőjének az útja, ha tényleg kijön hozzánk, a legnagyobb sikerrel járjon Gondoskodni fogunk róla, hogy az amerikai sajtó a mindennapi élet nagy forgatagában is tudomást vegyen az ő útjáról s kellemképpen méltányolja azt a nagy célt, a melyet ez az utazás fog szolgálni. Arra is gondolunk, hogy a mostan folyó viszályok a nagy célt ne érintsék, mert a mi csatlakozásunk, vagy nem csatlakozásunk kérdése e mellett a terv mellett egészen eltölpül, vagy azt csak annyiban érintheti, hogy ez a terv is az amerikai protestántizmus jóakaratu támogatására szorítkozik, a melyet mi nem akarunk eldobni magunktól, míg a két — vagy három egyház egymással a kérdés lényegére nézve megállapodásra nem jut. Csiky Lajos útjának kétségtelenül meglesz a maga eredménye. Ha talán nem tudna is annyi pénzt összeszedni, amennyire egyelőre számítani lehet: de meg fogja ismertetni a magyar protestántizmust az amerikai tarsadalom széles rétegeiben s ezáltal hozzájárul az amerikai magyarság jó nevének az emeléséhez. Meg fogja ismerni az amerikai magyar reformátusságot, amelyről úgylátszik még mindig tévesen gondolkoznak odahaza, — s látni fogja, hogy e népben van tetterő. A tervet és megvalósítóját a legőszintebben üdvözljük s kérjük Istent, hogy adjon erőt, segédelmet a legmesszebb menő, legnagyobb sikerhez. *Kalassay Sándor.*“

Volt azután alkalmunk látni Nánássy Lajos chicagói magyar református lelkésznek Csikyhez ugyanebben az ügyben írott levelét, mely egyebek közt így szól: „Én mindent megteszek a gyülekezetem és az egész Chicago körében, s hogy te állasz a mozgalom élén, ezerszeres örömmel fogok mindent megtenni, a mi módomban áll. A mi Chicagót illeti, biztosítlak róla, hogy itt néhány jól látogatott felolvasást tarthatsz s az anyagi segély sem marad el. De jót állok róla, hogy így lesz ez mindenütt. Tehát hivatkozzál bátran az amerikai magyar ref. lelkészekre, kik mindannyian melletted lesznek s elkövetnek mindent, hogy útd sikerese legyen.“

De jelentős dolog látnunk, hogy hát a hazai lapok milyen világításban helyezik ez ügyet a közönség elé. Többször közöltük már a magyar ultramontán sajtónak Csiky vállalkozására vonatkozó véleményét, nézzük meg most, hát a gondolkodásában oly nemesen liberális függetlenségi nagy pártlap, az „Egyetértés“ miképen ír ez ügyről. E lap f. hó 9-iki számában a következő cikk jelent meg:

„Amerikába a debreceni protestáns egyetemért. Míg a harmadik egyetem felállításának ügye csiga-lépé-

séssel mozog hol előre, hol hátra s Pozsony, Kassa, Szeged, meg a többi vetélkedő városok várván-várják a sült galambot, mely soha se akar a szájokba repülni: azalatt a tiszántúli ev. ref. egyházkerület lelkesebb fiaai dicséretes buzgalommal munkálkodnak a debreceni nagy főiskolának egyetemmé fejlesztése érdekében. Maga Debrecen város is szívére vette ezt az épp oly eminens országos, mint városi érdekű kérdést s a millenniumot azzal akarta megünnepeletetni néhány kiváló városatya, hogy a Hortobágy pusztá egy részének kultur területté tételével az ebből háramló anyagi hasznót, számszerint négy millió koronát adja a város a debreceni egyetem céljaira. — Még Wolafka püspök is mellette volt ennek a törekvésnek, azzal a feltétellel, hogy egyidejűleg adjon a város 200,000 koronát a Debrecenben felállítandó r. k. főgimnáziumra. Ez meg is történt: a róm. kath. főgimnázium már fennáll a kálvinista Rómában, melynek felekezeti elfogultságtól ment lelkés magyarjai nem sajnálták a magyar kulturának hozott áldozatot még akkor sem, ha katolikus középiskolára kellett. A protestáns egyetem felkarolása azonban csak pium desiderium maradt. Legújabbán a protestáns Sion egyik rajongó bajnoka, Csiky Lajos debreceni akad. tanár s fogházi lelkész arra határozta el magát, hogy kimegy Amerikába s ott az Egyesült Államok szabad polgárai közt felolvasásokat, nyilvános előadásokat tart Magyarország politikai multjáról, jelenéről, közjogi állásáról, nemzeti ségeiről; a magyar protestáns egyház küzdelmeiről; prédikál és dollárokat szerez a debreceni egyetem felállításának céljaira. Csiky Lajos nemcsak mint egyházi író és szónok ismeretes, de humanisztikus felolvasásaival érdemessé tette nevét a budapesti jogász-egylet előtt is; ő egyik megalapítója a debreceni rabsegélyező egyletnek; európai műveltségű s rendkívül megnyerő modoru férfit, ki többek közt az angol nyelvet is klasszikus ékesszólással kezeli. A tiszteletes ur terve oly gyönyörű, hogy nemcsak Debrecen város közönségének, hanem az egész ország rokonszenvét megnyerte vele, s még csak a tiszántúli egyházkerület hozzájárulása kell, hogy missziójára indulhasson. Becsületet szerezne vele a föld tulsó oldalán a magyar nemzetnek s közelebb vinné a megvalósuláshoz a debreceni protestáns egyetem ügyét.“

— **Róm. kath. egyház és a demagógia.** Egy esztergom egyházmegyei róm. kath. hazafias pap keservesen kitér hazafiatlan tót kollégái ellen és figyelmeztet az autonomia örve alatt elkövetett nemzetiségi izgatásokra s félti a kath. egyházat a tervezett autonomia miatt a demagógiától s a többek közt így ír: „Tót vidéki ifju (róm. kath.) papjaink a legolcsóbb népszerűség, a demagógia terére léptek, úgy hogy öreg papok, kik sokszor magyarul se tudnak jól (!) maguk is borzadva nézik a most kikerült ifju társaik, káplánjaik romboló munkáját és tehetetlenek velők szemben. Körökben és ujságokban a vallásosság címén, Isten nevében uszítanak minden ellen, a mi magyar Olvasom lapjaikat, érintkezem a néppel, ismerem a fegyvereiket és harcmodorukat. Megdöbentő az. A luteránus lapokban — de sokszor katolikus papok — állandó folytatásokban állítják pellengére a püspöki kart. Minden nem testestül és lelkestül tót plébános, káplán és tanító ki van téve a tót nép megvetésének a katolikus papok szerkesztette lapokban is. Az „ilyen“ pap, tanító akár-

mennyit tesz is a nép anyagi, erkölcsi javára, az „nem törődik a néppel.“ Egy-egy levél alakjában bizton belekerül a lapba, hogy ime — ilyen haszon talan papunk van! Ez a közlemény rettentő leleplezés a kath. egyházban felburjánzó hazafiatlan törekvésekkel szemben, melyekkel a hierarchia sem tud megküzdeni s melyet némely ultramontán „papképzők, a melyekben e szót: hazafiasság, nem is lehet hallani“ neveltek nagyra. Természetes, hogy ilyen tapasztalatok után az igazán hazafias lelkű r. kath. lelkész borzad minden demagogiától és autonomiától és nagy becsű közleményét így végzi. „Az a sok felekezeti autonómia kész nemzeti veszedelem és nem is lesz rend, míg köztudottan nem mérséklék. En nem esodálom már az állam hadjáratát az „ilyen“ felekezeti iskolák ellen. En nem esodálom, hogy püspökeink annyira félnek az autonomiától. Ok félnek és job' félni, mint megijedni! A rossz autonómia a demagogia szolgájává tenné a hierarchiát, hitben gyenge, a vallás dolgaiban érzéketlen elemeknek önkényére bizná a hitet, nemzetiségi küzdelmeknek, talán szakadásnak szolgáltatná ki a magyar katolikus egyházat, mert egyes tagjai első sorban tótok, a tót nép vezérei s csak azután katolikusok, másodsorban lelképásztorok. „A hazafias feljajdulásra nézve igazat kell adnunk annyiban, hogy a nemzetiségi egyházaknak nem szabad autonómiát adni, és az észrevételünk, hogy ime a kath. hierarchikus rendszer nem képes meg védeni a nagy magyar kath. egyházat a páuszlávizmus ellen és az illető derék esztergom egyházmegyei papnak is a sajátában, tehát egy éppen nem hierarchikus, hanem inkább demagógikus intézménynél kell keresni védelmet ellene.

— **Körlevél.** E 307/1905. szám. A f.-szabolesi ev. ref. e. megyébe kebeleztet egyházakhoz, azok presbiteriumai, lelkészei, tanítói s előjárói és az e. megye tisztviselőihez. Kedves Atyámfiai! Elnöktársammal, az e. megyei gondnok urral egyetértőleg a f. évi tavaszi e. megye gyűlést, e. megyei szabályaink értelmében f. évi május 2—3—4-re (kedd, szerda, esütörtök) Nyíregyházára a vármegyeháza nagy termébe, ezennel meghirdetjük olyan módon, hogy: 1. Május 2-án (kedd) d. u. 3 órakor a szokásos előértekezlet a gyűlési nagy teremben; 2. Május 3-án (szerda) az e.-megyei közgyűlés megnyitása ugyan csak a vármegyeháza nagytermében; 3. Május 4-én (esütörtökön) d. e. 8 órakor e.-megyei bírósági ügyek tárgyalása szinte a gyűlési teremben. A közgyűlés főbb tárgyai lesznek: Az esperesi időszakai jelentése. 2. Zsinati képviselői jelentések. 3. Közalapi bizottsági jelentés. 4. Jelentés a vagyonleltárak és költségvetésekről. 5. Időszakai bírósági tagok választása. 6. Jelentés a szavazatbontó bizottság eljárásáról. 7. Küldöttségek, egyházak, egyesek kérvényeinek tárgyalása s az alábbi határidőig beküldendő ügyek felett való tanácskozás s intézkedés. Megjegyzem, hogy az e.-megyei szabályok 20 §. értelmében tárgyalásra csakis azon ügyek boesáttatnak, melyek f. évi ápr. 20-ig az esperesi hivatalba beérkeznek és így előkészítettnek. Ezen e. m. gyűlésre az e.-megye tisztviselőit, a t. lelkészársakat, az egyházak képviselőit s az e. megyei gyűlést alkotó testületek küldötteit elnöktársam s a magam nevében atyafiúi szeretettel és tisztelettel meghívom. Nagykállón 1905. április 7. *Görömbei Péter* esperes.

— **Az országos ref. tanáregyesület** központi igazgatósága f. hó 16-án gyűlést tartott *Dóczi Imre* elnöklete alatt. A gyűlésen azokat az intézkedéseket jelentette be első sorban az elnökség, melyeket a közgyűlés előkészítése és sikere érdekében tett. A jelentésekből kitűnt, hogy a közgyűlés iránt oly nagyfokú az érdeklődés, amilyen eddig egyetlen gyűlés iránt még megközelítőleg sem volt. Több mint 250-en jelentkeztek a közgyűlésen leendő részvételre. A vallás és közoktatásügyi miniszter is képviselteti magát *dr. Boncz Ödön* miniszteri tanácsos által. Ezenkívül ott lesz a budapesti egyház, pesti egyházmegye, dunamelléki egyházkerület, Magy. Prot. Irod. Társaság, Budapest főváros, Pest-Pilis Solt-Kiskun megye, Orsz. Középisk. Tanáregyesület képviselője A VIII. o. számára beérkezett „*Magyarország oknyomozó története*“ c. egy pályaművet a bírálók (*Géresi Kálmán*, *Fazekas Sándor*, *Kulesár Endre*, *Csontos József*) nem tartják elfogadhatónak. Az igazgatóság most azt javasolja hogy a tankönyv megbízatás útján irassék meg. Az isk. adattárt illetőleg az eddig megjelent okmányok repertoriumának összeállítására egy több tagból álló bizottság kiküldetését indítványozza az igazgatóság. Örömmel vette tudomásul több új tag belépését, ezek közt különösen a miskolci fels. leányiskola tanárkarát. Végül állást foglalt a zsinatnak azon határozatai ellen, melyek a tanárok nőülésére és fegyelmi ügyeire vonatkoznak.

— **Egyetemi mozgalom.** Kerülő uton s tavaszi szellő zsongásaként érkezik hozzánk a hír, hogy egyetemünk érdekében a nagykunság szíve *Karcag* városa is megdobbant. Most még részleteket nem irhatunk, mert azokról alaposan tájékozva magunk sem vagyunk. Annyiról azonban tudunk, hogy a mozgalom egy egyetemi tanszék megalapítása körül indult meg s olyan emberek állnak a mozgalom élén, kiknek úgy lelkesedése, mint magas értelmi niveauja teljes biztosítékul szolgál a tekintetben, hogy ez az értelmes, vagyonos és áldozatkész jó kunmagyar nép, megértvén, hogy miről van szó, — a kezdet nehéz, de annál dicsőségesebb munkájából kivesszi a maga részét. Ime a cselekvés terére lépés újabb gyümölcse! Ma már kétségtelen, hogy az egyetemi bizottság határozata a már az őszön felállítandó bölcsészeti tanszékek betöltésére nézve, újabb és hatalmas lökéssel mozdította elő ügyünket. Hiába! A nagy közönség úgy gondolkozik, hogy elég volt a tervezetéből; most már tényeket kérek. S igazsága van.

— **Az új budapesti ref. lelkész.** A józsef városi lelkészi állásra *dr. Szabó Aladár* theologiai tanárt választották meg 1506 szavazattal *Juhász László* 1031 szavazata ellenében.

— **Fogfájást és szájbüzt azonnal megszüntet** a „*Plombus*“ amerikai önlombázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

Tartalomjegyzék: Feltámadott bizonytal Jánosi Zoltán. — Megaláztatás és felmagasztaltatás. *Dr. Ferenczy Gyula.* — Tárcák: *Hermás Pásztorából.* — A zsinat munkája *Dr. Baltazár Dezső.* — *Domokos Márton* debreceni főbíró halála. *Paedagogus.* — *Reform eszmék.* *Mező Lajos.* — Tanügy:

Szemlélődés tanügyi reform. kérdések felett. Sáfrány Lajos.
— Közéletünk: Esperesi jelentés a n.-szalontai egyházmegyéből. Széll Kálmán. — Külföld: A francia állam és egyház szétválasztási törvény tárgyalása. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat kápláni állásra.

Alólirott ref. lelkész magas korom és azzal járó betegségem miatt káplánt keresek. Javadalma 1600 korona készpénz, egy butorozott szoba fűtéssel. Teendő: az összes lelkészi szolgálatok végzése és az állami iskolákban a vallás tanítása s általában minden a hivataliai járó dolog. Gyakorlattal bíró jelöltek előnyben részesülnek. Személyes jelentkezés kívánatos. Utiköltség meg nem térítetik. Szatmárhegy, 1905. ápr. 17.

Papolcsi Károly
ev. ref. lelkész.

Pályázat

A mátyusi ev. ref. egyház kongruás lelkészi állomására.

Jövedelem: lakáson és belsőségen kívül, földbirtok használata, az egyháztagoktól termény és munkabeli szolgálmányok értékének kiegészítésére 1026 kor. 08 fillér állami hozzájárulás.

Az állomás a választás megerősítése után rögtön elfoglalható.

A törvényszerűleg felszerelt pályázati kérvények folyó 1905. év május hó 28. napjáig *Sütő Kálmán* ev. ref. espereshez Munkácsra, postahely, Beregmegye küldendők.

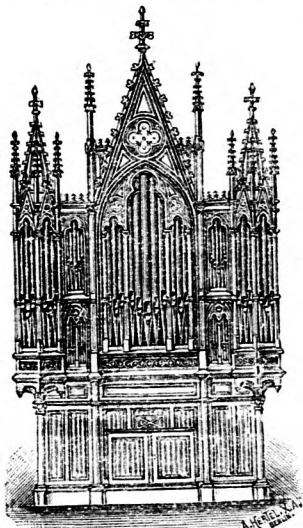
Debrecen, 1905. év ápr. hó 19. napján.

Kiss Aron
püspök.

Az 1901. évi makói ipar és gazdasági kiállításon a nagy diszoklevéllel kitüntetve.

Wegenstein C. L.

első délmagyarországi
orgona-építő műintézet

(gözerőre berendezve)

Temesvárott.

Szállit kitünő legujabb rendszer szerint készített

pneumatikus

orgonákat

o bármily o

nagyságban

legolcsóbb árak

mellett.

Információkat szívesen ad a református lelkészi hivatal Temesvárott.

Az 1896. évi kiállításon a nagy milleniumi éremmel kitüntetve

Baktai EGRY FERENCZ

harangöntő,

Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben arany oklevelet nyert.

Ajánlja

harangöntő műhelyét,

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban. Teljes szavatosság mellett szállit

harangokat

hármintöt évben, nemtetszőket feltétlenül visszavesz, és a költségeket visszatéríti. Árjegyzéket bérmentve küld.

Nagyon sok előismerő irat.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang- és ercöntődéje, szivattyugár

ARAD, RÁKÓCZY-UTCA, 11.—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—40% suly és ármegetakarítás éretik el. Kitünő jó hang és tartósságért több évi szavatolás!

Legkedvezőbb fizetési feltételek!

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang-fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasállványokat. Régi harangoknak vas szerelésre való átalakítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való becsereítését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntetve.

Konfirmációra való Káté

reform. növendékek számára.

—o Készítette: o—

Szoboszlai PAP ISTVÁN.

Közrebocsátotta:

RÉVÉSZ BÁLINT.

Ára 30 fillér.

Konfirmációi emléklapok:

1 drb. 4 fillér, 100 drb. 3.60 kor.

Csinos körzettel kék színben 1 drb. 5 fillér, 100 drb. 4.50 kor.

Diszes aranyozott kivitelben 1 drb 6 fill. 100 drb. 5.40 kor.

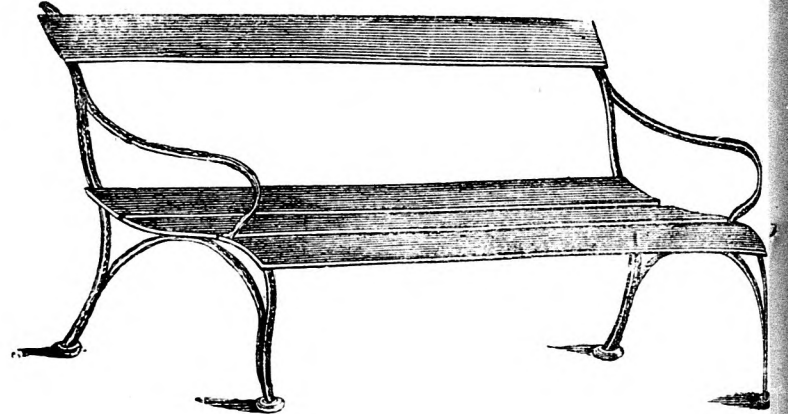
Husvétii ajándékoknak:**Debreceni Énekes könyvek, Imakönyvek**
óriási választékban kaphatók**HEGEDÜS és SÁNDOR**

előbb László Albert és Társa

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület főbizományosa,
protestáns könyvkiadóhivatálában

DEBRECENBEN, Kossuth-utca 11. szám.

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Kerti-padok, kerti-szerszámok**Kerti-fecskendők,**Olesó
madár-
fészkek.**Peronospora-permetezők,**

tüskés-kerítésbuzal raktára,

Mc. Cormick aratógépgyár képviselője:

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECZEN, PIACZ-UTCZA 23.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.ALAPITTATOTT:
1845 BEN.**A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmebe!**

Van szerencsém szíves tudomására hozni, hogy a

tavaszi idényre

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dúsan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból szolid árak mellett beszerezhetők:

|| férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum, esőköpeny ||
(havelock), iskola ruha, zsinatkabát palást, főveg stb.

Mérték szerint külön osztály. ~~~~~ Ev. ref. papi egyenruha.

Különös figyelmebe! Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiait helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert a részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitűnő tisztelettel

NEUMANN M.cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete
DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában Debrecen, ben, főpiac, a főpostával szemben.